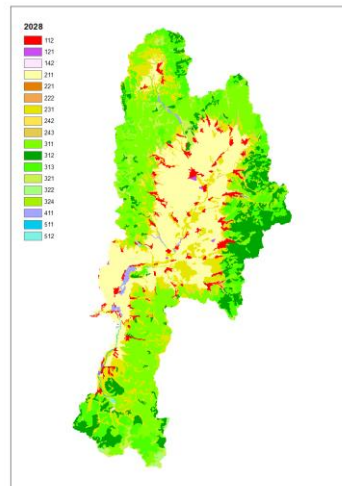

A GUIDR és alkalmazása

Waltner István, Farkas Anna
PP05 - Herman Ottó Intézet Nonprofit Kft.

GUIDR – Útmutató a fenntartható területhasználat tervezéséhez a Duna Régióban (Guidance for the Danube Region for sustainable land use planning)

A GUIDR fő céljai

A szakirodalom széles körű áttekintése alapján javaslatok kidolgozása a vízkészletek védelmét támogató területhasználatok tervezésére.

Természetesen valamennyi projekt egyedi, de a tartalom és a célok többnyire hasonlóak.

Kiemelt jelentősége van a harmonizációnak a határokon átnyúló vízgyűjtők esetében.

A legfontosabb feltárt hiányosságok

- **Az érintettek tisztában vannak vele, hogy az elégtelen monitoring és az adathiány következtében tevékenységük környezeti hatásai sok esetben nem, vagy nehezen feltárhatók.**
- **A megfelelő humán erőforrás hiánya. A területhasználat tervezésében résztvevő alkalmazottak jellemzően túlterheltek.**
- **Sok érintett szervezet érzi úgy, hogy a pozitív környezeti hatással járó tevékenységük nem talál megfelelő visszhangra a szélesebb közönség előtt. (PR készségek hiánya).**
- **A Duna középső és alsó szakaszán található országok közül több hiányolja a nagyobb arányú részvételt EU-s és nemzetközi projekteken.**
- **A környezet védelmét szolgáló szervezeti fejlődés legfőbb akadálya a növekvő adminisztráció.**

GUIDR főbb fejezetek

- 1. A területhasználat szerepe a vízgazdálkodásban**
- 2. A vízzel kapcsolatos területhasználat tervezésére és a döntési folyamatra vonatkozó alapelvek**
- 3. Az alapállapot felmérése**
- 4. A vízzel kapcsolatos területhasználati terv elkészítése**
- 5. Eszközök a területhasználatra vonatkozó intézkedések meghatározásához**
- 6. Következtetések és javaslatok.**

Eszközök a területhasználatra vonatkozó intézkedések meghatározásához

A VKI szerinti „jó állapot” elérését számos területhasználatához kapcsolódó intézkedés segítheti. Ezek egy része egyszerre több célt (vízvisszatartás, szennyeződés csökkentése stb.) is szolgálhat és általánosan alkalmazható. Mások bizonyos konkrét helyzetekben alkalmazhatók és csak bizonyos vízzel kapcsolatos probléma kezelésére alkalmasak.

Az intézkedéseket három kategóriába sorolták:

- Mezőgazdasági területeken alkalmazható jó gyakorlatok
- Gyepes területeken alkalmazható jó gyakorlatok
- Erdős területeken alkalmazható jó gyakorlatok

1. Talajkímélő művelés
2. Sávos talajművelés
3. Forgatás nélküli talajművelés
4. Fűves puffersávok a vízfolyások mentén
5. Talajborítás
6. Trágyázás és komposzt kijuttatása
7. Talajkímélő vetésforgók
8. Precíziós mezőgazdaság
9. A tápanyag kijuttatás szabályozása
10. A növényvédőszer kijuttatásának szabályozása
11. Vízvisszatartó árkok
12. Fűves vízelvezetők
13. Hordalékfogók
14. Sövények
15. Beszivárogtató medencék
16. Trágyatárolás biztosítása

1. Megfelelő állatsűrűség a legelőkön
2. Kézi kaszálás érzékeny területeken
3. A rétek és legelők megfelelő arányú elosztása
4. Külterjes rétek/legelők az érzékeny területeken
5. Állandó gyepes zónák beszivárgási zónákban
6. Legelők megfelelő kezelése (legeltetés, itatók, gyomszabályozás)

1. Stabil, termőhelyhez illeszkedő erdei ökoszisztémák kialakítása
2. Lombkorona borítás biztosítása
3. Az erdei ökoszisztémák sokféleségének és stabilitásának javítása
4. Kisléptékű erdőfelújítási technikák alkalmazása
5. Megfelelő fakitermelési technikák
6. Szűz erdők azonosítása és védelme
7. AZ erdei patás állomány fenntartható szinten tartása
8. Talajjavító meszezés
9. Vízbázisok védelmi zónáiban tilos a műtrágyák és növényvédőszer alkalmazása
10. Erdőtüzek megelőzése
11. Erdei utak korlátozása
12. Erdei utak megfelelő víztelenítése
13. Vízvisszatartó medencék kialakítása
14. Vizes élőhelyek helyreállítása, drénezés megszüntetése
15. Puffersávok kialakítása vízfolyások, dolinák, víznyelők mellett
16. Cserjék telepítése

GUIDR – Javaslátok a területhasználát tervezéséhez

Javaslatok a területhasználat tervezésének (VKI szerinti) VGT-k be építésére (1)

1. A területhasználat tervezése a vízgyűjtő gazdálkodási tervek szerves része kellene hogy legyen.
2. Védett területek területhasználatának tervezése a VGT-k része kellene, hogy legyen, különösen határokon átnyúló VGY-k esetében.
3. A vizekkel kapcsolatos területhasználat tervezésének térbeli alapegysége a vízgyűjtő kellene, hogy legyen.
4. A DPSIR (Hajtóerők, Terhelések, Helyzet, Hatások, Reagálások/politikák) módszert kellene alkalmazni a területhasználatok vízgyűjtő-szintű tervezésénél.
5. A DPSIR módszeren belül az ökoszisztéma szolgáltatásokon alapuló megközelítést lenne érdemes alkalmazni az ok-okozati kapcsolatok feltárásakor.

6. A területhasználatok vízgyűjtő alapú tervezésekor az alábbi lépések javasoltak:

1. A jelenlegi területhasználatok felmérése.
2. Célok meghatározása a teljes vízgyűjtő/kerület igényeit figyelembe véve.
3. Intézkedési programok kidolgozása és azok VGT-be integrálása, alternatív megoldásokkal a vízvisszatartás, vízminőség és mennyiség, ökoszisztéma szolgáltatások figyelembe vételével. Előfeltételek meghatározása és elérhetősége.
4. Az alkalmazandó megoldások hatásainak felmérések a vízvisszatartás, vízminőség és mennyiség, ökoszisztéma szolgáltatások szempontjából.
5. A megoldások megvalósíthatóságának felmérése és szükség szerint új megoldások keresése.
6. Az alternatív megoldások közül a megvalósítandók kiválasztása és végrehajtási terv készítése.
7. A terv végrehajtása.
8. A megvalósítás hatásainak megfigyelése.
9. A folyamat ismételése.

Javaslatok a területhasználat tervezésének (VKI szerinti) VGT-k be építésére (3)

7. A területhasználati terv kialakításakor figyelembe kell venni az alábbiakat:
- A terv egy eszköz a jövőt befolyásoló döntések számára.
 - A tervezés egy szisztematikus, integratív, és iteratív folyamat, mely több, valamilyen időbeli beosztás alapján kivitelezett lépésből áll.
 - A tervezés egy eszköz e fejlődéshez és a megfelelő gyakorlat támogatására. Ebben az értelemben a terv folyamat, és nem cél.
 - A VKI által alkalmazott tervezési folyamat célorientált, azaz már az elején ismert a végső cél.
 - A vízgyűjtők területén a VGT-től eltérő folyamatok és kezdeményezések is folyhatnak, ezért fontos a megfelelő konfliktus kezelés.
 - AZ egyes tagállamokban eltérő tervezési hagyományok élhetnek, ezek figyelembe vétele és a konfliktusok kezelése rendkívül fontos, ám adott esetben a jelenlegi rendszer felülvizsgálatra szorulhat.

Javaslatok a területhasználat tervezésének (VKI szerinti) VGT-k be építésére (4)

8. Bár a VKI biztosítja a szükséges nemzetközi (határokon átnyúló) kereteket, a gyakorlati megvalósítás a tagországok szintjén történik.
9. Megfontolandó a területhasználati tervek előírása a (VKI) védett területek számára.
10. Javasolt az elérhető GUIDR eszközrendszer alkalmazása az alternatív intézkedések kiválasztásakor.
11. Az érintett felek bevonása és megfelelő szintű felhatalmazása.
12. Párbeszéd az érintett felekkel már a probléma megfogalmazásának fázisától.
13. Több, ésszerű alternatíva kidolgozása, majd azok értékelése gazdasági, környezeti, politikai és társadalmi hatások szempontjából.
14. Ahol lehet építeni kell a már meglévő intézményekre, és kerülni kell a hatáskörök szükségtelen átruházását.

1. Nemzeti területhasználati keretrendszer kidolgozása, mely támogatja a fenntartható vízhasználatot, az integrált vízkészletgazdálkodást és polgárok egyértelmű jogait és kötelességeit.
2. A VGT-k tervezését mint eszközt felhasználni a területhasználat szabályozásának gyakorlatba ültetéséhez és biztosítani a visszajelzést a jogalkotási szintre.
3. Egy megengedő jogi és intézményi háttér kidolgozása, mely:
 - Figyelembe veszi a különböző tervezési eszközöket és az egyes területek közötti különbségeket.
 - Összekapcsolja és koordinálja a tervezés különböző szintjeit.
 - Támogatja a visszacsatolást és képes rugalmasan alkalmazkodni.

Javaslatok a regionális és helyi szintű szabályozásra

1. Megfelelő politikai vezetés biztosítása.
2. A tervezésre megbízott szakemberek és magáncégek felügyelete a helyi és nemzeti szintű tervekkel való összhang biztosításához.
3. Biztosítani, hogy a területhasználatra vonatkozó szabályokat alkalmazzák és azok a megfelelő hatást érik el. A jogtalan fejlesztések elkerülése, különösen a védett területeken.
4. A területhasználat tervezésében szerzett tapasztalatok megosztása, együttműködés a nemzeti és helyi szintek között.
5. Ösztönözni az érdekelt felek hatékony és méltányos bevonását a folyamatokba.
6. A területhasználati tervek vízgazdálkodást segítő eszközként való alkalmazásának támogatása.
7. Közös területi stratégia kidolgozása.
8. Megfelelő prioritási sorrendek felállítása.
9. Intézményi együttműködések kialakítása az érdekelt felek bevonásával.
10. Tudásbázis kialakítása a tervezési folyamat megfelelő nyomon követéséhez és a tervek szigorú szempontok szerinti értékeléséhez.

Javaslatok szabályozásra a társadalom szintjén

1. Részvétel a tervezési, megvalósítási és ellenőrzési folyamatban, segítve a területileg illetékes szervek munkáját.
2. A társadalom szélesebb körének bevonása és képviselete, a kevésbé fejlett területek fejlesztésének támogatása.
3. A társadalom tájékoztatása és mobilizálása, az illegális és spekulatív területhasználatok megelőzésére.
4. Hozzájárulás a hosszú távú célok megvalósításához.

Javaslatok szabályozásra szakmai szervezetek szintjén

1. A területhasználat tervezési folyamatának szakmai támogatása és az érdekelt felek bevonása.
2. Javaslatok az átfogó és méltányos fejlesztési célokra, nem csupán a társadalom bevonásával, hanem a megfelelő tervezési eszközök alkalmazásával.
3. A GUIDR alapelvek alkalmazásának támogatása és javaslat a döntéshozók felé.
4. A kutatásokra alapozó tudás fejlesztése, továbbképzések és fórumok szervezése a GUIDR javaslatainak bemutatására.
5. Részvétel az átfogó térbeli elképzelések kialakításában és a projektek prioritásainak felállításában.
6. Új eszközök fejlesztése és a tudás átadása határokon és szektorokon át, a megalapozott politikai döntések támogatására.
7. Az előrejelzések lefordítása a tervezésben felhasználható forgatókönyvekké a politikai döntések támogatására.
8. Visszajelzés a hatóságok felé a felmerülő kihívások és lehetőségek tekintetében, javaslat módosításokra.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

Waltner István
Herman Ottó Intézet Nonprofit Kft.
1223 Budapest, Park utca 2.

waltner.istvan@hoi.hu